

Kukontroll som redskap for management

Tone Roalkvam, TINE Produsentrådgivning

Innledning

Kukontrollen som redskap for management for bonden er ikke et resultat av nyere tenking. Tvert imot har kukontroll som ledelsesverktøy lange tradisjoner. Det var behovet for noe som kunne hjelpe bonden i å få en oversikt over egen besetning og hvor mye de enkelte kuene melket som førte til at de første kontrollforeningene ble startet for over 100 år siden. Etter hvert fikk Kukontrollen andre viktige funksjoner som til tider har fått mer fokus; en kan vanskelig tenke seg et landsomfattende avlsarbeid uten Kukontrollen. Kukontrollen er fundamentet for mye av husdyrforskningen.

Kukontrollen som ledelsesverktøy

Det primære målet med Kukontrollen har ikke endret seg i løpet av disse 100 årene. Det har utviklet seg i takt med tiden:

Kukontrollen skal å bidra til å dekke melkeprodusentens informasjonsbehov og skaffe den enkelte melkeprodusent informasjon om egen buskap. Den er et redskap for:

- styring av melkeproduksjonen
- planlegging av melkeproduksjonen
- kvalitetssikring av produksjonen.

Styring og planlegging av produksjonen er velkjent for en leder av enhver bedrift.

Som medlem av Kukontrollen har bonden en enestående samling data som kan brukes som grunnlag for analyse og planlegging av gårdens melkeproduksjon, enten alene eller i sammenheng med data fra andre produksjoner og ikke minst gårdsregnskapet.

I tråd med tidens krav har både bonden, varemottaker og forbruker behov for få dokumentert hvordan melkeproduksjonen foregår. Det gir økt matvaresikkerhet og matvaretrygghet.

Gjennom Kukontrollen kan bonden dokumentere at han har en kvalitetssikret melkeproduksjon med god oversikt over alle forhold som påvirker sluttproduktet.

Derfor har Kukontrollen blitt en del av den norske bondens kvalitetssystem; KSL (KvalitetsSystem i Landbruket). Som kompensasjon for at han har en sikker og trygg melkeproduksjon i henhold til landbrukets egne krav får han en merpris for melka han leverer til TINE.

Tilslutningen til Kukontrollen i Norge er økende. I fjor hadde Kukontrollen i overkant av 18.0000 medlemmer; 92 % av landets melkeprodusenter. Økningen skyldes hovedsakelig to forhold. De små melkeprodusentene som synes det blir for mange krav og for liten lønnsomhet slutter. De melkeprodusentene som satser på fremtiden møter kravene som stilles med en offensiv holdning.

De norske besetningene er fortsatt små i nordisk sammenheng, men besetningsstørrelsen øker fra år til år. I 2001 var gjennomsnittlig besetningsstørrelse i underkant av 15 årskyr. Ytelsen var 6.078 kg melk med 4.17% fett og 3,22% protein.

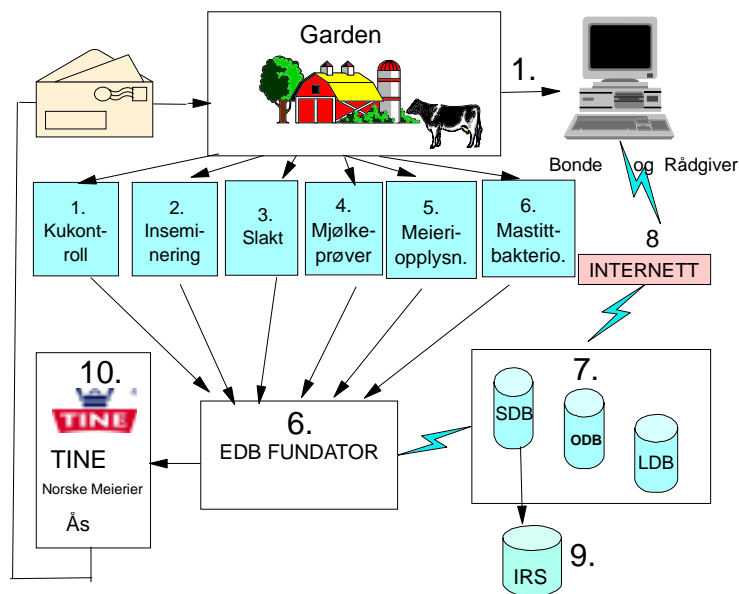
Ledelse og styring

Tradisjonelt har vi registrert en rekke data i Kukontrollen;

- Individopplysninger; identifikasjon, fødselsdato, kjønn, rase
- Produksjon av melk og kjøtt
- Inseminering/paring og kalving
- Helseopplysninger; sykdomsbehandlinger og bakteriologi
- Eksteriør
- Utrangering, kjøp og salg
- Fôringsopplysninger

En del av disse opplysningene sender bonden inn, enten gjennom Kukontrollens egenregistreringsprogram eller via rådgiver. Disse kobles sammen med opplysninger fra GENO, slakteriene, meierilaboratoriene og mastittlaboratoriene. Totalt gir dette bonden en unik mulighet til å holde seg oppdatert om situasjonen i egen besetning.

Som ansvarlig for hvilken informasjon vi presenterer bonden, er det en stor utfordring å gi de 18000 medlemmene eksakt hva de ønsker som styringsverktøy for sin bedrift.

Figur1. Dataflyt i Kukontrollen

Internett

Husdyrkontrollens satsing på Internett startet i 1997. En stilte seg da spørsmålene

- Kan Internett være et verktøy til bearbeiding og formidling av informasjon fra Kukontrollen?
- Gir Internett raskere tilgang på opplysninger?
- Er Internett enklere å bruke enn eksisterende programvare?
- Kan datasikkerheten ivaretas ved bruk av Internett i Kukontrollen?

Svarene på disse spørsmålene ga seg lett, og siden 1997 har Internett vært et hovedsatsingsområde for Husdyrkontrollen i TINEs utviklingsarbeid. Vår bruk av Internett vært økende, både i kommunikasjon med melkeprodusenter og rådgivere og ikke minst i utviklingen av tilbud til medlemmene.

Bonden er på nett

Høsten 2000 gjennomførte Norske Landbrukssamvirke en undersøkelse om bønders bruk av Internett. 73% av de spurte svarte at de hadde PC, 75 % av disse at de brukte Internett. Da bøndene ble spurt om hvordan de ville bruke Internett, var ett av svarene:

”Jeg ønsker å bruke nettet til bedre kommunikasjon med slakteriet og Husdyrkontrollen”

Det var et svar jeg gjerne ville høre!

Internett gir mulighet for toveiskontakt, og vi har etablert et eget mailsystem hvor vi kan informere det enkelte medlem direkte om ting som berører dem på en rask og effektiv måte, og også motta synspunkter og spørsmål fra det enkelte medlem.

Det viktigste området hvor Husdyrkontrollen i TINE bruker Internett er til formidling av informasjon og kontrollopplysninger.

Husdyrkontrollen har opprettet to kanaler for formidling av informasjonen:

1. org.tine.no for informasjon, nyhetsformidling og fagstoff
2. hk.tine.no for tilgang til opplysninger om egen besetning. Disse er passordbeskyttet, og for å få tilgang til data fra egen besetning trengs en autorisasjon som består av brukernavn og passord. Medlemmer som registrerer egne data trenger ytterligere en autorisasjon.

De første tilbudene som ble utviklet var forskjellige styringslister der melkeprodusentene fikk oppdatert informasjon fra Storfedatabasen; kalvingsliste, oversikter over leveransedata, stambok, resultat av grovfôranalyser, dyrestatus med individoversikter og rapporter fra Effektivitetskontrollen.

Etter hver kontroll kan melkeprodusenten hente ut en komplett og oppdatert fjøstavle for hver ku i besetningen.

Høsten 2002 ble det mulig for medlemmene å registrere data til Kukontrollen via Internett. Dette gjør det samtidig mulig for medlemmene å rapportere opplysninger til Statens Dyrehelsetilsyns Individregister for Storfe innen de gitte fristene. Opplysningene fra Kukontrollen overføres hver natt til statens individregister.

Tilslutningen til hk.tine.no har økt med 50% bare siden mars 2001, og vi har nå 5.900 brukere av våre Internett-tjenester. 2.300 av disse registrerer egne data til Kukontrollen.

Hovedårsaken til økningen er TINEs nye egenregistreringsprogram .

Videre fremover

Det er all grunn til å tro at Internett vil være den viktigste plattformen for TINEs utviklingsarbeid fremover. ISDN er godt utbygd i Norge. ADSL er kommet og den teknologiske utviklingen skjer raskt.

Av hensyn til Husdyrkontrollens utviklingskapasitet, har vi valgt å utvikle våre produkter for nettleseren Microsoft Internet Explorer. Dette er ingen strategisk beslutning, snarere en praktisk tilpasning.

Det er mange fordeler med å utvikle programmer på Internett; det er enkelt å oppdatere programvaren og ikke minst å distribuere den. Dermed er du sikret at alle brukerne har samme programversjon.

Husdyrkontrollen har vært gjennom et paradigmeskifte. Tidligere var målet å samle data i databasene våre. Nå er utfordringen å gjøre dataene tilgjengelig for bonden raskt og effektivt. Dette stiller nye krav til teknologi og organisering av dataene.

Rådgivning via nett

Tradisjonelt har enten rådgiveren oppsøkt bonden eller bonden har kommet til rådgiverens kontor når bonden har hatt et problem han har villet løse. Datarådgivning går i korthet ut på at bonde og rådgiver avtaler tid og tema for så å møtes på nettet uten å møtes fysisk. Datarådgivning er i ferd med å prøves ut i Norge, og med våre avstander og store kjøreutgifter, ser vi for oss spennende muligheter. Ikke bare for å få løst et problem, men også med tanke på kompetanseoverføring og –heving.

Økonomisk rådgivning

Datamaterialet i Kukontrollen gir mange muligheter for økonomisk rådgivning.

Årsutskriftanalyse

Sammen med bonden analyserer rådgiver Årsutskriften fra Kukontrollen i besetningen. Årsutskriftsopplysningene kombineres med oversikter som hentes fra Husdyrkontrollens PC-program QPRO over fruktbarhetsstus, kvalitetsdata for mjølk, kvalitetsdata for kjøtt samt Helseutskrift. Ut i fra de oppnådde resultatene vurderer bonden og rådgiver hvilke områder som kan forbedres og det teoretiske økonomiske resultatet av forbedringene. Dette er grunnlaget for en plan for hvilke rådgivingstiltak som trengs for å resultatet.

Helseutskriften

Helseutskriften presenterer tre forskjellige elementer:

1. Helsestatus i besetningen, hvor besetningens resultater blir sammenlignet med landsgjennomsnittet for en del resultatmål.
2. Økonomi og mastitt, hvor besetningens økonomiske tap på grunn av mastitt blir beregnet. Bak disse beregningene ligger det faste stipulerte kostnader pr enhet. Tapene på grunn av mastitt på ulike områder summeres for besetningen og uttrykkes som tap pr liter levert mjølk. Dette sammenlignes med landsgjennomsnittet.
3. Opplysninger om enkeltkyr, hvor relevante helseopplysninger om den enkelte ku skrives ut. Disse opplysningene gir verdifull informasjon ved vurdering av hvilken behandling den enkelte ku skal ha.

Effektivitetskontrollen

Effektivitetskontrollen er Husdyrkontrollens mest omfattende rådgivningstilbud.

Effektivitetskontrollen er en driftsøkonomisk og teknisk analyse av storfeproduksjonen på melkeproduksjonsbruk, med separate analyser av følgende områder:

Samlet analyse storfe, melkeproduksjon uten oppdrett, kvigeoppdrett, oksekjøttproduksjon, kjøttfe og grovfôrproduksjon.

Analysen i Effektivitetskontrollen bygger på data fra Kukontrollen og økonomiske data fra regnskapskontor. I tillegg registreres en del tilleggsopplysninger som bearbeides av rådgiver i et PC-program. Resultatene presenteres på dekningsbidragsnivå, men de faste maskin- og lagerkostnader for grovfôr er tatt med. Dette gjøres ved at en forholdsmessig del av avskrivningene på maskiner og redskaper belastes grovfôrproduksjonen.

Resultatene viser at ca $\frac{3}{4}$ av de variable kostnadene i mjølkeproduksjonen er fôrkostnader.

Det viser seg også at det er meget store variasjoner i grovfôrkostnader, som i hovedsak skyldes variasjoner i faste kostnader i forbindelse med grovfôrproduksjon.

Melkeprognose

Melkeprognosen er et eget PC-program som med utgangspunkt i opplysninger fra Kukontrollen, gjør det mulig å beregne utsikten for fremtidig melkeproduksjon. Ved å planlegge disponeringen av dyra i fremtiden, får en frem en prognose over melkeproduksjonen på gården månedene fremover. Programmet blir benyttet for å tilpasse melkeproduksjon til gårdens melkekvote.

Økonomiske kalkyler

Økonomisk rådgivning i TINE (ØRT)

TINE har utviklet en rekke kalkylemodeller i regneark for økonomisk rådgivning. Disse programmene kommuniserer ikke direkte med Kukontrollen, men opplysninger fra Kukontrollen blir lagt inn som en del av forutsetningene for kalkylen på det enkelte bruk.

Driftsøkonomisk rådgivning i TINE (DRØFT)

Sammen med flere organisasjoner innenfor landbruk arbeider TINE Produsentrådgivning for tiden med et utviklingsprosjekt DRØFT.

Dette prosjektet tar siket på å utvikle en modell og et verktøy for benchmarking, for å avdekke sterke og svake sider ved drifta på det enkelte bruk, basert på enkelte nøkkeltall fra drifta.

Videre ønsker man å utvikle et databaseverktøy for systematisering av råd og tiltak for å oppnå ønska forbedring i produksjonen. Dessuten skal det utvikles bedre verktøy for beregning av økonomiske konsekvenser av de tiltak som blir foreslått.

Fleksible dataprogram for bonden

Mange bønder ønsker å bruke dataprogrammer for styring av gårdens melkeproduksjon. Det finnes da også flere aktører på markedet. TINEs styrke er at vi kan bruke dataene fra Kukontrollen i vår programutvikling og utvikle spesiellagde programmer til bonden, slik at han eksempelvis kan velge å være sin egen rådgiver. Dette er ikke en trussel slik mange rådgivere kan oppleve det, tvert imot vil det danne grunnlag for mange gode samtaler mellom bonde og rådgiver. Rådgiveren blir en coach.

Nylig er det blitt mulig for melkeprodusenter som har A-K Reime Landteknikk's Dairyplan-system å overføre data direkte til Kukontrollen, noe som vil lette registreringsarbeidet for melkeprodusentene.

Vi har ikke vært tilstrekkelig gode på dette området enda, men det er en del av TINEs rådgivningsstrategi å utvikle et sett med dataprogram som bonden selv kan bruke.